

СЕКЦІЯ 8 КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.9

ОСОБЛИВОСТІ СПОСОБІВ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ СПІВРОБІТНИКАМИ ПОЛІЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ЇХ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Балонь А. Б., к. ю. н.

Статтю присвячено особливостям способів вчинення злочинів співробітниками поліції.

Ключові слова: співробітники поліції, криміналістична характеристика, спосіб вчинення злочинів, спосіб приховування злочинів.

Статья посвящена особенностям способов совершения преступлений сотрудниками полиции.

Ключевые слова: сотрудники полиции, криминалистическая характеристика, способ совершения преступления, способ сокрытия преступления.

Balon A.B. FEATURES OF METHODS OF COMMITTING CRIMES BY POLICE OFFICERS AS AN ELEMENT OF THEIR FORENSIC CHARACTERISTICS

The article is devoted to the peculiarities of the method of committing crimes by police officers.

Key words: police officers, forensic characteristics, way of committing crimes, way of concealing crimes.

Розвиток України як демократичної, правої держави вимагає ефективного вдосконалення правоохоронних органів, важливе місце серед яких посідає Національна поліція. Проблема вдосконалення діяльності Національної поліції полягає в непоодиноких випадках вчинення злочинів її співробітниками.

Слушною вважаємо позицію, згідно з якою частково саме ігнорування справжніх причин, що породжують порушення прав людини, призвело до спалаху насильства на Майдані та після нього. Керівництво поліції вирішує проблеми з незаконним насильством як і раніше – через притягнення працівників до дисциплінарної відповідальності або караючи в інший спосіб [1].

Важливе місце серед елементів криміналістичної характеристики вказаних злочинів посідає спосіб їх вчинення.

Питання способу вчинення злочинів співробітниками міліції тим чи іншим чином раніше вже були предметом досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема таких, як А.Ф. Бантишев, В.А. Владіміров, А.В. Галахова, М.А. Клименко, М.И. Коржанський, М.Д. Лисов, В.Г. Лукашевич, М.І. Мельник, О.Я. Светлов, В.М. Стратонов, М.І. Хавронюк.

Однак низка питань досліджувались лише фрагментарно, а деякі досі залишаються дискусійними. Звичайно, для цього є як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники, які пояснюють таке недоопрацювання. Способам вчинення злочинів співробітниками поліції, на жаль, не приділяється достатня увага. Тому розглядувана проблематика є актуальною.

На нашу думку, варто погодитись із позицією В.Ю. Шепітька, згідно з якою спосіб злочину – це спосіб дії злочинця, який виражається в певній взаємозалежній системі операцій і прийомів підготування, вчинення та приховування злочину [2, с. 208].

Також слушною є позиція Р.С. Белкіна, який зазначає, що спосіб вчинення злочинів складається не лише з опису дій, за допомогою яких досягаються цілі злочинного посягання, а й з опису типових наслідків застосування того чи іншого способу, тобто залишених слідів його застосування та місць, де ці сліди найвірогідніше можуть бути знайдені [3, с. 57–71].

Дослідження питань, пов'язаних із способами вчинення злочинів співробітниками поліції, відіграє важливу роль у вдосконаленні методики їх розслідування. Адже, на слушну думку М.В. Даньшина, у криміналістиці спосіб вчинення злочину та інформація про нього є основою для об'єднання окремих видів злочинів і виявлення зв'язку між структурними елементами характеристики, для розроблення особливостей тактики проведення слідчих дій, прогнозування механізму вчинення конкретного виду злочинів, розмежування схожих складів злочину [4, с. 84].

Способи вчинення злочинів досліджуваного виду можуть формуватись як окремо, так і в сукупності, у різноманітних кількісних та якісних комбінаціях, створюючи при цьому комбіновані способи. У криміналістичній літературі трапляється термін «змішані способи вчинення злочинів», який у цьому разі є недостатньо точним, тому що «змішаний» означає «утворений шляхом змішування». Під час розгляду злочинів цього виду більш доцільно використовувати поняття «комбінований» – «утворений шляхом об'єднання, складання в яку-небудь комбінацію».

Відомості про спосіб вчинення злочину у свою чергу дадуть змогу отримати інформацію про об'єкт, предмет злочину, а також час, місце, обстановку й засоби вчинення злочину, які істотно впливають на формування способу вчинення, виступають його детермінанта-

ми, тобто визначають відповідний спосіб дій, зумовлюють порядок, методи, послідовність прийомів, які використовує особа під час вчинення злочину.

Ю.П. Гармаєв слушно пропонує в ході розслідування кримінальних справ про службові злочини в митних органах приділяти особливу увагу встановленню так званої нормативної моделі професійної діяльності службової особи шляхом з'ясування характеру, виду й конкретних положень нормативного характеру, які були порушені під час вчинення злочину. Після цього необхідно з'ясувати, які конкретно діяння з порушенням зазначеної моделі вчинила службова особа правоохоронного органу, тобто сформулювати фактичну модель професійної діяльності. Подальший етап кваліфікації злочину – порівняння нормативної та фактичної моделей, що дає змогу, на думку вченого, зробити висновок про наявність чи відсутність у діянні службової особи порушення службових повноважень усупереч інтересам служби. Тому для працівників поліції також під час вирішення питання про наявність чи відсутність у діях співробітника поліції складу злочину необхідно провести ретельний аналіз службових повноважень особи, щодо якої вирішується відповідне питання.

З огляду на викладене слушною вважаємо позицію вченого-криміналіста П.С. Яні, який обґрунтовано наполягає на тому, що в постанові про притягнення як обвинуваченого (згідно із чинним Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України) у повідомленні про підозру та обвинувальному акті) повинно бути посилання на правові акти, у силу яких службова особа наділена тими чи іншими повноваженнями, а також конкретні обов'язки й права, якими вона зловживала.

Відповідно до ст. 23 Закону України «Про національну поліцію» поліція відповідно до покладених на неї завдань виконує такі функції:

1) здійснює превентивну й профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;

2) виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає в межах своєї компетенції заходи для їх усунення;

3) вживає заходи з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні й адміністративні правопорушення;

4) вживає заходи, спрямовані на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

5) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

6) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності;

7) розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

8) у випадках, визначених законом, здійснює провадження в справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання;

9) доставляє у випадках і в порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

10) вживає заходи для забезпечення публічної безпеки й порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських і річкових портах, інших публічних місцях;

11) регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками, а також за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

12) здійснює супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом;

13) видає відповідно до закону дозволу на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;

14) вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної та медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинились у ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

15) вживає заходи для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлює особу за невідомим трупом;

16) забезпечує безпеку взятих під захист осіб на підставах і в порядку, визначених законом;

17) у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходи щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також заходи соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у вигляді позбавлення волі;

18) вживає заходи для запобігання та припинення насильства в сім'ї;

19) здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках і в порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також бере участь у здійсненні державної охорони;

20) здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної й комунальної власності тощо [5].

Таким чином, згідно з п. 5 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень» від 26 грудня 2003 р. № 15 під перевищенням влади або службових повноважень необхідно розуміти такі дії: а) вчинення дій, які є компетенцією вищої за ієрархією службової особи цього відомства чи службової особи іншого відомства;

б) вчинення дій, виконання яких дозволяється тільки в особливих випадках, або з особливого дозволу, або з додержанням особливого порядку, – за відсутності цих умов; в) вчинення одноособово дій, які могли бути вчинені лише колегіально; г) вчинення дій, які ніхто не має права виконувати або дозволяти [6].

З позиції мотивації ці злочини розподіляються на такі, що характеризуються корисливими спонуканнями, та ті, що визначаються мотивами іншого плану (кар'єрними, в інтересах третіх осіб, бажанням підтримати дружні відносини, надання послуг тощо).

Нерідко порушення службових обов'язків працівником правоохоронного органу заподіює шкоду інтересам іншої установи, підприємства чи організації. Тому, як правильно зазначають Ю.П. Касаткін, О.О. Дудоров та інші науковці, під інтересами служби, всупереч яким діє службова особа, варто розуміти не лише інтереси установи, де працює винний, а й законні інтереси інших юридичних осіб та громадян.

Найбільш розповсюдженими способами вчинення злочинів співробітниками Національної поліції є службовий підлог, тортури над особами, які затримані в порядку ст. 208 КПК України й доставлені до органів і підрозділів поліції, проведення слідчих дій неуповноваженими на те особами, незаконні методи проведення слідства, незаконне застосування спецзасобів, незаконне адміністративне затримання та незаконне притягнення до адміністративної відповідальності, незаконний арешт та незаконне притягнення до кримінальної відповідальності. Розглянемо вказані способи докладніше.

Непоодинокими є факти **фальсифікації співробітниками поліції службових документів**, зокрема протоколів слідчих дій, які проводяться в межах кримінальних проваджень. Так, до протоколів слідчих дій слідчими заносяться неправдиві дані щодо часу (з метою «заощадження часу» фактично особу допитують до внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань інформації про вчинений злочин, що категорично забороняється ч. 3 ст. 214 КПК України, згідно з якою «здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом» [7], одночасно з прийняттям заяви про вчинення злочину, а в протоколі зазначають, що слідчу дію було проведено вже після внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань; у такому випадку необхідно звернути увагу на те, що час проведення слідчої дії внесено до протоколу іншою пастою та іншим почерком, ніж інші відомості, і звернути увагу на час проведення слідчої дії, який зазначено в реєстрі матеріалів досудового розслідування) та **місця проведення слідчої дії** (наприклад, фактично особу допитують за місцем її проживання, а в протоколі зазначають, що слідчу дію проведено в адміністративній будівлі органу Національної поліції; у такому випадку слухною є перевірка факту наявності в журналі відвідувачів органу поліції запису про його відвідування

певною особою), її **учасників** (до протоколу як поняті, яких зазвичай важко знайти, «вписуються» знайомі, родичі, друзі слідчого; у таких випадках під час допиту понятих як свідків варто поставити такій особі питання щодо подробиць проведення саме цієї слідчої дії та звернути увагу на факт наявності запису про відвідування правоохоронного органу таких осіб у журналі обліку відвідувачів), **змісту отриманих свідчень** (наприклад, за умови важкості складення протоколу проведення слідчої дії за місцем її фактичного проведення (зокрема, слідчого експерименту) протокол проведення слідчої дії заповнюється слідчим до початку проведення слідчої дії або ж під час проведення слідчої дії як засіб фіксації ходу й результатів її проведення застосовується відеозапис, учасникам слідчої дії для підпису надається порожній бланк протоколу, який потім заповнюється слідчим після перегляду відповідного відеозапису; у першому випадку доцільно звернути увагу на факт розбіжностей між змістом протоколу та змістом відеозапису, а в другому – на явно вигадані дані щодо місця проживання понятих).

Інший спосіб вчинення злочинів співробітниками Національної поліції – **тортури над особами**, які затримані в порядку ст. 208 КПК України та доставлені до органів і підрозділів поліції.

Тиск на особу, затриману за підозрою у вчиненні злочину, як правило, здійснюється шляхом завдання цій особі болю та страждань способом, який унеможливує утворення відповідних слідів на тілі цієї особи. Особі заважають нормально дихати, сідають на неї зверху тощо. Зазначені дії, як правило, вчиняються впродовж перших годин після затримання, до моменту прибуття до підрозділу поліції захисника, який обов'язково надається затриманій особі. Особу часто затримують вранці, доставляють до відповідного підрозділу та, не записуючи до журналу затриманих, заводять до кабінету співробітника сектору кримінальної поліції, який здійснює оперативне супроводження відповідного кримінального провадження. Після цього особі пропонують піти на співробітництво з правоохоронними органами, визнати вину в інкримінованому їй кримінальному правопорушенні. У разі відмови особи до неї застосовують тортури. Серед найрозповсюдженіших способів приховування вказаного злочину є умисне вимкнення співробітниками поліції камер відеоспостереження, які обов'язково мають працювати в адмінбудівлі органу поліції; тиск на особу, яку після затримання й до поміщення в ізолятор тимчасового тримання обов'язково оглядає лікар, з метою примусити особу не повідомляти лікарю про наявні тілесні ушкодження; несвоєчасне повідомлення про факт затримання особи до центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги (таке повідомлення, як правило, здійснюється після проведення за участю затриманої особи слідчих дій (наприклад, пред'явлення для впізнання) та отримання від затриманої особи «визнавальних» показань). За таких випадків слухними є якомога швидший медичний огляд особи на предмет наявності в неї тілес-

них ушкоджень, огляд медичної документації з метою запобігання її подальшої фальсифікації, допит потерпілого про прикмети співробітників поліції, які спричинили йому тілесні ушкодження, та подальше пред'явлення йому відповідних осіб для впізнання.

Варто звернути увагу на те, що тортури щодо затриманих осіб застосовуються в тих випадках, коли отримання зізнання у вчиненні інкримінованих кримінальних правопорушень має принципове значення для отримання стороною обвинувачення доказів вини затриманої особи (наприклад, коли на певному етапі розслідування не зібрано достатньо доказів для обґрунтованості підозри та, як наслідок, для задоволення слідчим суддею клопотання слідчого про застосування щодо підозрюваного запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою; коли, на думку слідчого чи оперативних співробітників, без отримання «визнавальних» показань підозрюваного неможливо отримати інші докази його винуватості). У разі, коли показання підозрюваного не відіграють вирішальної ролі для доведення його винуватості (наприклад, коли особу підозрюють у незаконному виробництві, виготовленні, придбанні, зберіганні, перевезенні, пересиланні чи збуті наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307 Кримінального кодексу України), де основним доказом винуватості є матеріали негласних слідчих розшукових дій та висновок експерта; коли особу підозрюють у незаконному виробництві, виготовленні, придбанні, зберіганні, перевезенні чи пересиланні наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту (ст. 309 Кримінального кодексу України), де основним доказом винуватості є протокол огляду, обшуку та висновок експерта), тортури до осіб, затриманих за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень, майже не застосовуються.

Розглянемо такий спосіб вчинення злочинів співробітниками Національної поліції, як **проведення слідчих дій неуповноваженими на те особами**. Згідно з п. 1 ч. 2 ст. 39 КПК України керівник органу досудового розслідування уповноважений визначати слідчого (слідчих), який здійснюватиме досудове розслідування, а у випадках здійснення досудового розслідування слідчою групою – визначати старшого слідчої групи, який керуватиме діями інших слідчих [7].

Співробітники поліції, які проводять слідчі дії в кримінальних провадженнях, у низці випадків не включаються до групи слідчих або включаються «заднім числом». У таких випадках варто звернути увагу на розширеній витяг із Єдиного реєстру досудових розслідувань (де відображається інформація про включення осіб до групи слідчих або про надання особі доручення про проведення досудового розслідування), доручення на проведення досудового розслідування (у таких випадках до бланку доручення прізвища слідчих декілька разів заносяться іншим почерком), доручення оперативним підрозділам про проведення слідчих дій.

Ще одним способом вчинення злочинів співробітниками Національної поліції є

незаконне затримання. Згідно із ч. 1 ст. 208 КПК України уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у вигляді позбавлення волі, лише в таких випадках: «1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення; 2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, у тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин <...>» [7].

Непоодинокими є випадки затримання особи за підозрою у вчиненні злочину на підставі ч. 1 ст. 208 КПК України через декілька місяців після нібито вчинення нею кримінального правопорушення. За таких умов уже не може йти мова про те, що особу застали на місці злочину, або про те, що на особу як на злочинця вказують інші особи чи ознаки безпосередньо після вчинення злочину, адже після його вчинення пройшов тривалий час. Однак слідчі та прокурори як представники сторони обвинувачення, обґрунтовуючи законність затримання, у клопотанні про обрання щодо особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою зазначають, що поняття «безпосередності» в кримінальному процесуальному законі не має чітко виражених часових меж.

Згадаємо про **незаконне застосування спецзасобів**. Найбільш часто незаконно застосовуються такі спеціальні засоби, як наручники (після фактичного затримання) та гумові кийки (під час охорони громадського порядку під час масових акцій і заворушень). У першому випадку наручники застосовуються на більш тривалий період часу, ніж дозволено нормативними актами. У таких випадках доцільно допитати особу, щодо якої застосовано спеціальні засоби, вилучити й оглянути відеозапис камер спостереження в органах і підрозділах Національної поліції, допитати очевидців затримання. У другому випадку слухним є вилучення та огляд відеозаписів груп документування із числа співробітників правоохоронних органів, відеозаписів журналістів і громадян, які були свідками масових заворушень, камер відеоспостереження, розташованих на будівлях та інших об'єктах.

Досліджуючи питання, пов'язані із способами вчинення злочинів співробітниками поліції, необхідно зробити висновок, що способи вчинення злочинів співробітниками поліції характерні для осіб, які мають юридичні знання та досвід роботи в правоохоронних органах, що значно ускладнює процес виявлення й доказування вказаних злочинів, водночас підвищуючи їх суспільну небезпеку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Моніторинг незаконного насильства в міліції (2004–2015 рр.) / кол. авт. – Х. : Харківський інститут соціальних досліджень, 2015. – 328 с.
2. Шепітько В.Ю. Криміналістика: енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / В.Ю. Шепітько. – Х. : Право, 2001. – 560 с.

3. Белкин Р.С. Курс криминалистики : в 3 т. / Р.С. Белкин. – М. : Юристъ, 1997–1997. – Т. 3 : Криминалистические средства, приемы и рекомендации. – 1997. – 480 с.

4. Даньшин М.В. Класифікація способів приховування злочинів у криміналістиці : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / М.В. Даньшин. – Х., 2000. – 210 с.

5. Про національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19/paran162#n162>.

6. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03?nreg=v0015700-03&find=1&text=%EF%E5%F0%E5%E2%E8%F9%E5%ED%ED%FF&x=0&y=0>.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

УДК 343.915

ЗАГАЛЬНО-СОЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ, ВЧИНЮВАНІМ НЕПОВНОЛІТНІМИ З ОСОБЛИВОЮ ЖОРСТОКІСТЮ

Бундз Р.О., аспірант
кафедри кримінального права і процесу
Інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

Стаття присвячена дослідженню питань загально соціального запобігання злочинам, що вчиняються неповнолітніми з особливою жорстокістю. Доведено, що запобігання злочинності передбачає відповідний вплив на ці причини і умови. Воно полягає у тому, щоб, з одного боку, перешкоджати їх виникненню, а з іншого – припинити чи нейтралізувати (ослабити) криміногенну дію тих з них, які існують об'єктивно і поки не піддаються усуненню. З'ясовано, що загальносоціальне попередження має своїм результатом усунення, ослаблення, нейтралізацію всього негативного комплексу впливу на злочинність.

Ключові слова: загально соціальне попередження, злочинність неповнолітніх, заходи запобігання, причини та умови злочинності.

Статья посвящена исследованию вопросов общесоциального предотвращения преступлений, совершаемых несовершеннолетними с особой жестокостью. Доказано, что предупреждение преступности предполагает соответствующее влияние на эти причины и условия. Оно заключается в том, чтобы, с одной стороны, препятствовать их возникновению, а с другой – прекратить или нейтрализовать (ослабить) криминальная действие тех из них, которые существуют объективно и пока не поддаются устранению. Выяснено, что общесоциальное предупреждение должно в итоге устранить, ослабить, нейтрализовать весь негативный комплекс влияния на преступность.

Ключевые слова: общесоциальное предупреждение, преступность несовершеннолетних, меры предотвращения, причины и условия преступности.

Bunz R.O. GENERAL SOCIAL MEASURES FOR PREVENTION OF CRUES, UNDERSTANDED UNLIMITED WITH SPECIAL RISK

To research on general social prevention of crimes committed by juveniles with cruelty. It is proved that crime prevention involves corresponding impact on these causes and conditions. It is, on the one hand, to prevent their occurrence, and the other – to stop or neutralize (weaken) The criminal action of those that exist objectively and is not amenable to removal. It was found that societal warning has resulted in the removal, weakening, neutralize all the negative complex effect on crime.

Key words: general social prevention, juvenile delinquency, prevention, causes and conditions of crime.

Постановка проблеми. Злочинність, як будь-яке соціально небезпечне явище, ставить перед суспільством завдання її мінімізації, зниження до реально досяжного рівня. Саме такий підхід до проблеми протидії злочинності в цілому та її запобігання зокрема заснований на концепції комплексного використання всіх можливостей суспільства, держави, громадян у реалізації заходів, що попереджають кримінальний розвиток подій у масштабі країни, регіону, конкретних криміногенних ситуацій. Кінцева мета запобігання та профілактики злочинів – не допустити злочину, зокрема, наркотизації та пов'язаних з нею злочинів з боку неповнолітніх, щоб не бути вимушеним карати злочинця-наркомана, виправляти (лікувати) його і перевиховувати.

Стан дослідження. Різні аспекти запобігання злочинності неповнолітніх раніше досліджувалися як на рівні кандидатських дисертацій (Н.В. Яницька (2000 р.), Т.Л. Кальченко (2004 р.), Л.С. Дубчак (2007 р.)), так і були предметом дослідження українських і російських учених. Серед них: Н.М. Абдіров, В.В. Беспалько, Б.С. Бейсенов, Р.І. Благуца, Р.В. Булатов, В.М. Бурдін, Н.І. Ветров, О.М. Джужі, А.І. Долгова, В.І. Лазаренко, І.П. Лановенко, М.П. Легецький, Н.Ю. Максимова, А.И. Міллер, Г.М. Мінковський, Н.А. Мірошниченко, І.М. Мотринець, В.М. Оржеховська, С.Г. Поволоцька, Ю.Г. Пономаренко, В.Г. Пшеничний, А.І. Рошін, А.П. Тузов, М.С. Хрупп, Д.К. Чірков та інші. Проте, ґрунтовного дослідження запобі-